

Predstavljanje programskih alata Svjetske alijanse zdravstvenih profesionalaca za suzbijanje zloupotrebe lijekova

(An introduction to the World Health Professions Alliance (WHPA) counterfeit medicines toolkit)

Snježana Ivčić

Koalicija udruga u zdravstvu

Ovo godine u Budimpešti je održan 3. *Globalni kongres pacijenata* koji je organizirao IAPO (*International Alliance of Patients' Organizations*), organizacija koja promiče ulogu građana-pacijenata u zdravstvenom sustavu općenito. Na kongresu su, osim niza predavanja, bile su organizirane i radionice na kojima se moglo učiti na primjerima iz prakse, analizirati, diskutirati s ostalim sudionicima te razmjenjivati informacije.

Jedna od radionica bile je i **Predstavljanje programskih alata Svjetske alijanse zdravstvenih profesionalaca za suzbijanje zloupotrebe lijekova (An introduction to the World Health Professions Alliance (WHPA) counterfeit medicines toolkit)** koju je moderirao Ton Hoek, predstavnik Pharmaceutical Federation Pharmacist FIP & World Health Professions Alliance WHPA. *Svjetsku alijansu zdravstvenih profesionalaca* čini nekoliko organizacija; *International Council of Nurses* (Međunarodno vijeće medicinskih sestara), *International Pharmaceutical Federation* (Međunarodna farmaceutska federacija), *World Dental Federation* (Svjetska dentalna federacija) i *World Medical Associations* (Svjetska medicinska društva) - oko 25 milijuna zdravstvenih profesionalaca širom svijeta koji donose zdravlje pojedincima, obiteljima i zajednicama bez obzira na boju kože, vjeru, **counterfeit medicine** spol ili političko opredjeljenje. WHPA želi ostvariti suradnju sa svim zdravstvenim profesionalcima te glavnim međunarodnim dionicima poput vlada, političara i *Svjetske zdravstvene organizacije* jer smatraju kako na taj način, **i pacijent i zdravstveni sustav profitiraju**.

Jedna od zadataka WHPA-a je i pronalazak načina za suzbijanje zloupotrebe lijekova. Engleski termin je koji *Svjetska zdravstvena organizacija* definira kao proizvod (lijek) koji je svjesno i promišljeno krivo etiketiran, a može biti proizvod s točno navedenim sastojcima u lažnoj ambalaži, ili u pravoj ambalaži s krivo navedenim sastojcima, proizvod bez ključnih sastojaka ili proizvod s nedovoljno količinom pravih sastojaka. Do zloupotrebe lijekova može doći prilikom prepisivanja recepta, prodaje na ovlaštenim mjestima (npr. ljekarna), a podjednako su joj podložni i generički i originalni lijekovi. Opasnosti od korištenja takvog proizvoda/lijekova su velike jer su oni neefektivni i nesigurni; pacijentu se zdravstveno stanje ne poboljšava, javljaju se komplikacije, a neki slučajevi završavaju i smrtno.

Prema podacima WHPA u razvijenim zemljama je u prodaji oko 1 % takvih lijekova, u zemljama u razvoju između 10-30%, ovisno o geografskom području, a prodaja putem Interneta iznosi oko 50%. Zbog sve većeg broja ovakvih događaja Svjetska zdravstvena organizacija je oformila IMPACT (International Medical Products Anti Counterfeit Task Force) kako bi dionike na globalnoj razini potakla na borbu protiv zloupotrebe lijekova. IMPACT je potom zatražio pomoć od WHPA u izradi alata za zdravstvene profesionalce i pacijente koji će im pomoći u borbi protiv krivotvorenih lijekova.

WHPA je osmislila te počela provoditi projekt pod nazivom „*Be Aware – helping to fight counterfeit medicines, keeping patient safer*“ (*Upozorenje – pomaganje u borbi protiv zloupotrebe lijekova čini pacijenta sigurnijim*) u kojem upozoravaju građane kako i oni mogu pridonijeti tome da upotreba lijekova bude sigurnija.

Putem brošura i letaka daju se informacije kako postupiti u određenim slučajevima ako se posumnja u krivotvoreni lijek, nevezano na kojem se geografskom području nalazili. U brošuri se nalaze uputstva kako prepoznati krivotvoreni lijek, što potom napraviti, kome i kako prijaviti, što treba učiniti pacijent u takvom slučaju, a što liječnik / ljekarnik / farmaceut. Preporuča se prijaviti svaki sumnjiv lijek treba nadležnim vlastima u svojoj zemlji jer se zloupotreba lijekova smanjuje tamo gdje je jaka zakonska regulativa. U brošuri i letku nalazi se i nekoliko konkretnih preporuka pomoću kojih se može kontrolirati zloupotreba lijekova:

1. Paziti **gdje** se kupuje lijek; važno je kupiti ga na poznatom i pouzdanom mjestu, npr.

registrirana ljekarna. Posebno pripaziti na kupnju preko Interneta jer je neke podatke teško provjeriti.

2. Na **što** treba obratiti pažnju kad se kupuje lijek; provjeriti kakva je ambalaža, sam proizvod, naputak o korištenju te datum istjecanja.
3. Bitno je znati **kako** lijek djeluje; pitajte vašeg liječnika što se treba dogoditi kada uzmete propisanu dozu te ga svakako obavijestite o sumnjivim reakcijama.
4. **Kada** se trebaju očekivati prva poboljšanja zdravstvenog stanja. Primjerice, ako znate da se poboljšanje treba dogoditi u roku 24 sata, a efekta nema, upozorite na to svog liječnika.

WHPA daje još neke korisne savjete; educirajte svoje prijatelje i obitelj o rizicima lažnog lijeka, maknite iz svoje kuće svaki sumnjivi lijek te ga odnesite svom liječniku koji će to prijaviti relevantnim vlastima, aktivno informirajte zdravstvene profesionalce i druge pacijente ako vam se dogodila nesreća s lažnim lijekom jer će to spasiti druge pacijente. Uvelike se naglašava i komunikacija liječnika i pacijenta; pri prepisivanju lijekova liječnici bi trebali objasniti pacijentu kako upotrijebiti lijek, koje promjene stanja mogu očekivati i kako reagirati na nuspojave.

Boreći se protiv zloupotrebe lijekova, WHPA i *Svjetska zdravstvena organizacija* zalažu se za očuvanje standarda sigurnosti, kvalitete i efikasnosti te za informiranog pacijenta kojem život neće biti ugrožen uporabom krivotvorenog lijeka.

Više informacija o inicijativi WHPA se može pronaći na www.whpa.org i www.who.int/imapct/en/.